

Beste lezer,

Hoe gaat het Platform Studiekringen50plus vanaf volgend jaar verder? Over de aanleiding van die vraag heeft jouw studiekring een brief ontvangen. Het Platform gaat de komende tijd in gesprek met de kringen. Voorzitter Wim Heijser geeft hier een uitgebreide toelichting.

Verder in deze nieuwsbrief:

- * Studiekringadviseur Yvonne Sinkeldam neemt afscheid**
- * Boek uitgelicht: Slimmer werken met AI**
- * Column: Cor Snijders heeft een nieuwe laptop**
- * Gespreksleiding: 'Bereid je goed voor'**
- * Rijbewijs is niet vrijblijvend**
- * Bonus: hoe de radiozuilen de Tweede Wereldoorlog overleefden**

Rectificatie: in de vorige nieuwsbrief stond een interview met Carli Gipsen Vos van wie we de naam onjuist hebben weergegeven.

Adviseur Yvonne Sinkeldam neemt afscheid

'Studiekringen zijn zelfstandig maar niet alleen'

door Evert Kooij

Volgende maand eindigt de loopbaan van Yvonne Sinkeldam in de bibliotheekwereld. Daarmee komt ook een einde aan haar adviseurschap

voor Studiekringen50plus. Twaalf jaar was Yvonne intensief en met grote verbondenheid betrokken bij het Platform en de kringen.

Yvonne Sinkeldam: Never change a winning team

Pensioen wil Yvonne het niet noemen omdat ze nog twee jaar van de AOW-gerechtigde leeftijd verwijderd is. “Als je 67 bent ga je met pensioen en tot die tijd beslis je om eerder te stoppen met werken.”

Op 1 april trekt ze voor de laatste keer de deur achter zich dicht bij Rijnbrink, de ondersteuningsorganisatie voor de bibliotheken in Gelderland en Overijssel. Een rare dag om te vertrekken, zegt Yvonne. Het heeft een reden: op deze datum maakt ze op de dag af veertig jaar vol.

De loopbaan van Yvonne telt eigenlijk meer dan veertig jaar: op haar elfde was Yvonne al vrijwilliger in bibliotheken en later deed ze er vakantiewerk. Na haar opleiding aan de Bibliotheekacademie vervulde ze invalklussen in de bibliotheken van Arnhem en Nijmegen en werd ze hoofd van de bibliotheek in Ooij en later Heteren.

In 1985 begon Yvonne bij de voorganger van Rijnbrink, de Provinciale Bibliotheekcentrale Gelderland. In 2013 raakte ze betrokken bij Studiekringen50plus. Wekelijks besteedde ze er tijd aan, onder andere met deelname aan de bestuursvergaderingen en het geven van trainingen aan bibliotheekmedewerkers voor de begeleiding en oprichting van studiekringen.

Uit goede bron weet ik dat je gemist gaat worden. Hoe is dat andersom?

“Hetzelfde. Ik heb me de afgelopen jaren voor de studiekringen ingezet omdat ik heilig geloof in het concept. Laatst maakte ik een studiekringbijeenkomst mee en zag weer hoe belangrijk die voor de deelnemers is. Dat motiveert enorm om je ervoor in te zetten.”

Wat is de kracht van het concept waar je zo in gelooft?

“Het werkt als je hoort dat deelnemers aangeven wat het betekent. Dat het een reden is om de actualiteit bij te houden en dat je niet denkt, deze week maar

even niet in krant kijken want ik ben even druk. En daarnaast natuurlijk de ontmoeting...

“Het concept zoals het nu staat is gewoon goed en is ook door [Movisie](#) erkend als goed onderbouwd. En dat is -zonder op de borstklopperij- best wel heel bijzonder.

“Ik ben een brononderzoeker en altijd geïnteresseerd om dan even te gaan graven en verder te kijken. Je kunt iedereen dat ze door anderen geïnspireerd raken en nieuwsgierig worden. Het is inherent aan mijn baan als adviseur in de bibliotheekwereld dat ik weet hoe belangrijk kennisdeling is. Hoeveel je eraan kunt hebben.”

Neem je zelf ook deel aan een studiering?

“Nee, nooit gedaan, maar wie weet doe ik dat nog. De studiering is ook voor mensen die gestopt zijn met werken, want dan moet je er meer moeite voor doen om bij te blijven. Daar loop ik nu binnenkort ook tegen aan, haha. Ik hoor nu veel van collega's, krijg tips over podcasts en: goh, je moet dat boek lezen, of heb je hier wel eens van gehoord. Zulke inspiratiebronnen, daar ben ik nog naar op zoek”

Net nu Yvonne vertrekt staat de organisatie Studieringen50plus op een kruispunt (zie de brief in deze nieuwsbrief van voorzitter Wim Heijser). Waar hoopt Yvonne waar het naartoe gaat?

“Ik hoop dat er landelijk gezien een structurele oplossing komt vanuit de bibliotheekwereld. En hoe die oplossing eruitziet? Het mag voor mij ook anders, het hoeft ook niet precies te blijven zoals het de afgelopen twaalf jaar is gegaan.”

Eén concrete wens heeft Yvonne wel: “Ik zou het heel fijn vinden als studieringen inclusiever worden en dat mensen vanuit andere culturen mee gaan doen.”

Aan de ene kant moet je volgens Yvonne vernieuwingslagen niet uit de weg gaan als nieuwe tijden en omstandigheden daarom vragen, maar ze voegt er meteen aan toe: “Never change a winning team hè.”

Zeg je dit omdat er een druk is om alles anders te doen?

“Ja, de bibliotheken hebben daar een handje van, maar niet alleen daar. Je moet niet blijven vernieuwen, als iets goed is, is het goed. Dat komt ook terug uit evaluaties van de trainingen die we geven (aan bibliotheekmedewerkers). Deelnemers zijn verrast door de ideeën die achter het concept zitten over

werken met de communities die ontstaan en over hoe je met de studiekringen kunt samenwerken aan de programmering van de bibliotheek.”

De kringen zijn zelfsturend. Wat zeg je tegen kringen voor wie het Platform vaak op grote afstand staat?

“Dan zeg ik dat ze zelfstandig zijn, maar niet alleen. Ik heb de overtuiging dat het Platform wel degelijk een cruciale rol speelt. Eind jaren tachtig begin jaren negentig zijn in heel Nederland veel kringen verdwenen, behalve in Gelderland waar als enige altijd een platform is geweest. Als er problemen zijn kunnen kringen toch terugvallen op het Platform dat kan meedenken als er bijvoorbeeld nieuwe leden nodig zijn.”

Wat ga je doen in de tijd die nu vrijkomt?

“Ik stop met werken om meer tijd te hebben om met mijn man op pad te kunnen. We maken graag lange fietstochten en in mei en juni willen we op de fiets naar Praag.

Ook kom ik door mijn werkschema veel te weinig aan lezen toe en als ik wel lees is het vaak werk gerelateerd. Ik ga weer eens een stapel literatuur verwerken en wordt misschien lid van een leeskring.”

Een hobby waarvoor Yvonne ook meer tijd krijgt is spinnen. “Van een vriendin met schapen krijg ik af en toe een vacht van één van haar schapen en ik vind het heerlijk om daar wol van te spinnen. Daarvan brei ik sokken, sloffen en handschoenen van onder de naam SinkelSocks.”

Je sluit niet uit dat je tot een studiekring toetreedt, maar los daarvan ga je niet helemaal weg bij Studiekringen50plus

“Ik heb beloofd dat ik na de vakantie nieuwe kringen ga helpen opstarten. Echt uitvoerend werk en niet bestuurlijk en adviserend, want dat is voor mijn opvolger.”

Toelichting brief Platform Studiekringen50plus

‘Zonder Platform zouden de meeste kringen nooit zijn ontstaan’

Platform Studiekringen50plus staat op een kruispunt. “Het is niet vanzelfsprekend dat we door kunnen gaan zoals we tot dusver werken”, zegt voorzitter Wim Heijser. Over de keuzes waar de organisatie voor staat hebben de studiekringen een brief ontvangen. Hieronder licht Wim de brief

toe en beschrijft hij de betekenis van het Platform voor bestaande en nieuwe kringen.

Wim Heijser: Het Platform biedt ondersteuning aan kringen de daar prijs op stellen

“Het Platform Studiekringen is een stichting met op dit moment zes leden. Hun drijfveer: *Een studiekring gun je veel meer mensen.* Zij zijn vrijwilliger aan wie uitsluitend hun onkosten worden vergoed. Het Platform wordt ondersteund door een adviseur vanuit de bibliotheekwereld.

Twee doelstellingen

Ten eerste: het (doen) opzetten van zoveel mogelijk nieuwe kringen. Dat doen we vanuit de gedachte dat studiekringen van betekenis zijn voor de deelnemers. Het Platform werkt

daarbij nauw samen met de bibliotheken. Nieuwe studiekringen worden vaak opgericht vanuit/samen met plaatselijke bibliotheken. De eerste vier bijeenkomsten worden begeleid door een platformlid en de begeleider uit de lokale bibliotheek voordat de kring zelfstandig verder gaat.

Tweede doelstelling: het Platform is beschikbaar voor ondersteuning van bestaande kringen voor die daar prijs op stelt. De activiteiten die hierbij horen zijn regiodagen, een tweemaandelijks nieuwsbrief, de website, kringbezoeken en hulp en advies op verzoek van kringen. Vorig jaar hielden we zes regiodagen waar ongeveer de helft van de kringen vertegenwoordigd was. De aanwezigen reageren vrijwel altijd heel positief en ervaren deze bijeenkomsten als inspirerend. Het is voor veel kringen de enige keer dat er contact is met deelnemers van andere kringen. Vooral het uitwisselen van ervaringen wordt belangrijk gevonden.

Een stukje geschiedenis

Even een (leerzaam 😊) stukje geschiedenis van onze organisatie. Eind van de vorige eeuw ontstonden overal in Nederland studiekringen. Het concept was

overgewaaid uit Denemarken en werd hier ondersteund door welzijnsorganisaties en volksuniversiteiten. In Gelderland werd het Gelders Platform Studiekringen opgericht die met steun van de provincie ongeveer deed wat het huidige Platform landelijk doet. Twintig jaar later bloeiden de studiekringen in Gelderland en waren er daar veel kringen bijgekomen terwijl in de rest van het land de meeste studiekringen een stille dood waren gestorven.

Het waarom van de brief

Nu over naar de brief die we op 20 februari aan de kringen hebben gestuurd. Wat was de aanleiding hiervan? Dat zijn er drie.

Ten eerste: de capaciteit van het Platform. Jaarlijks worden zo'n twintig nieuwe kringen gestart (en liefst nog meer) en houden we zes regiodagen. De nieuwsbrief komt tweemaandelijks uit. De website moet onderhouden worden. Dit alles gaat gepaard met de nodige administratie (zoals mutaties bij kringen, doorgeven nieuwe belangstellenden die zich bij ons melden). Daaromheen zijn er allerlei contacten met organisaties die geïnteresseerd zijn in studiekringen en andersom. Activiteiten die gericht zijn op meer bekendheid en support en op erkenning van studiekringen. Zoals de recente [Movisie-erkenning](#) waar een heel omvangrijk proces aan voorafging. En last but not least: we steken heel veel energie in het leggen van contacten waaruit nieuwe kringen ontstaan (met zowel bibliotheken als andere organisaties). Soms zijn er particuliere initiatieven die met de nodige begeleiding tot een nieuwe kring leiden.

Bij elkaar vraagt dit jaarlijks tachtig tot honderd menswerkweken aan inzet. Dat is te veel voor de zes huidige platformleden. We zoeken daarom versterking en daarbij gaat het met name om de volgende taken:

- Het leggen van contacten met mensen en partijen gericht op oprichting van nieuwe kringen
- Starten en begeleiden van kringen in de oprichtingsfase
- Het leveren van bijdragen aan de website en de nieuwsbrief
- Web manager/-beheerder
- Penningmeester

Financiering

Tweede aanleiding voor de brief is geld. Onze activiteiten brengen geen hoge kosten met zich mee, maar om genoemde activiteiten uit te kunnen voeren moet er wel geld binnenkomen. Voor de begeleiding van nieuwe kringen krijgt het Platform een vergoeding van de organisatie van waaruit de kring gestart wordt, meestal de bibliotheek. Verder heeft het Platform geen inkomsten. Er is op dit moment nog een potje met het restant van subsidies uit het verleden

van enkele fondsen en de Koninklijke Bibliotheek, maar dat is eind dit jaar leeg. Jaarlijks komen we ongeveer €10.000 te kort. We hebben tevergeefs geprobeerd financiering te krijgen bij fondsen, de bibliotheekwereld en de overheid. Meestal is de reactie: over eenmalige bijdragen voor projecten en innovaties valt misschien te praten, maar niet over de lopende exploitatie. Vraag die we dan steevast voorgelegd krijgen is: wat dragen de kringen zelf bij?

Dit brengt ons tot het voorstel kringdeelnemers een bijdrage van €10 per jaar te vragen. We houden de financiën liefst zo simpel mogelijk zodat we daar zo min mogelijk tijd aan hoeven te besteden (bijvoorbeeld deelname aan regiodagen niet afzonderlijk afrekenen, niet elke gereden kilometer doorberekenen). Uiteraard zullen we wel financiële verantwoording afleggen aan de kringen. En mocht blijken dat de bijdrage omlaag kan, dan doen we dat.

Professionele ondersteuning

Ten derde: ruim tien jaar is Yvonne Sinkeldam onze vaste en buitengewoon waardevolle adviseur geweest vanuit de bibliotheekwereld, zowel op inhoudelijk gebied als voor de contacten met de bibliotheken. Ook gaf zij bijvoorbeeld trainingen aan bibliotheekbegeleiders van nieuwe studiekringen en verzorgde ze de bijbehorende documentatie. Ook de onderbouwing die tot de Movisie-erkenning heeft geleid is in belangrijke mate haar verdienste. Helaas verlaat zij binnenkort de bibliotheekwereld en daarmee komt ook een einde aan haar adviseurschap.

Dat is een natuurlijk moment het samenwerkingsmodel met de bibliotheken te herijken. Yvonne krijgt een opvolger-adviseur, maar we proberen toe te werken naar een (parttime) beroepskracht die de taken van Yvonne over kan nemen, die actief studiekringen zal promoten naar de bibliotheken en zorgt voor professionele ondersteuning van het Platform en zo ook zal bijdragen aan de continuïteit daarvan. Hierover is het Platform in gesprek met de bibliotheekwereld. Financiering van een beroepskracht zal ook daar vandaan moeten komen, niet van de kringen.

Zonder Platform bestonden meeste kringen niet

Dan nog iets over de betekenis van het Platform voor de kringen en hun deelnemers. Er zijn kringen waarmee we af en toe contact hebben, we kennen elkaar bijvoorbeeld van de regiodagen. Van sommige kringen krijgen we soms vragen over problemen die daar spelen. Wij helpen graag. En we vinden het prettig als we een kring een beetje kennen, maar het hoeft niet.

Er melden zich geregeld belangstellenden voor studiekringen op ons algemene emailadres. Die geven we door aan de betreffende kring(en). Soms helpen we kringen met wervingsactiviteiten.

Er zijn kringen die zeggen: wij draaien goed en daar hebben wij het Platform niet bij nodig. Prima zeg ik dan, ga zo door, wij dringen ons absoluut niet op. Ik zeg wel: bekijk onze nieuwsbrief en bezoek ook eens de website, misschien vind je daar iets van je gading en overweeg ook om een keer naar een regio dag te komen en andere kringen te ontmoeten. Maar nogmaals, als je dat niet wilt is het ook goed.

In sommige reacties op de brief staat: als lokale studiekring merken we niet veel van het Platform. Dat is doorgaans wederzijds en die kringen komen ook nooit naar regiodagen. Of ze de nieuwsbrief lezen weet ik niet. Aan de andere kant zijn er ook de nodige reacties gekomen van kringen die er blijk van geven dat ze het Platform een warm hart toedragen.

De betekenis van het Platform kun je ook breder zien. Bijvoorbeeld door je af te vragen hoe mijn kring is ontstaan, wie heeft dat bedacht en opgezet? Zonder Platform zouden de meeste kringen nooit zijn ontstaan. En nu ik zoveel plezier heb in mijn kring, zou het niet mooi zijn als er meer kringen komen waar anderen datzelfde plezier kunnen ervaren? En als daar een kleine financiële bijdrage voor wordt gevraagd, wil ik die dan geven? En waar het gaat om de personele versterking van het Platform: kan ik me een deel van mijn tijd inzetten om te helpen bij de oprichting van nieuwe kringen? Om het eens met een groot woord te zeggen: we doen een beroep op de solidariteit van studiekringdeelnemers.

Welke afslag we ingaan bepalen we in het tweede halfjaar van dit jaar en zal sterk afhangen van de reacties. Op de regiobijeenkomsten die de komende maanden worden gehouden geven we waar nodig verdere toelichting, maar willen we vooral luisteren naar wat de kringen ervan vinden en gaan we graag het gesprek aan.”

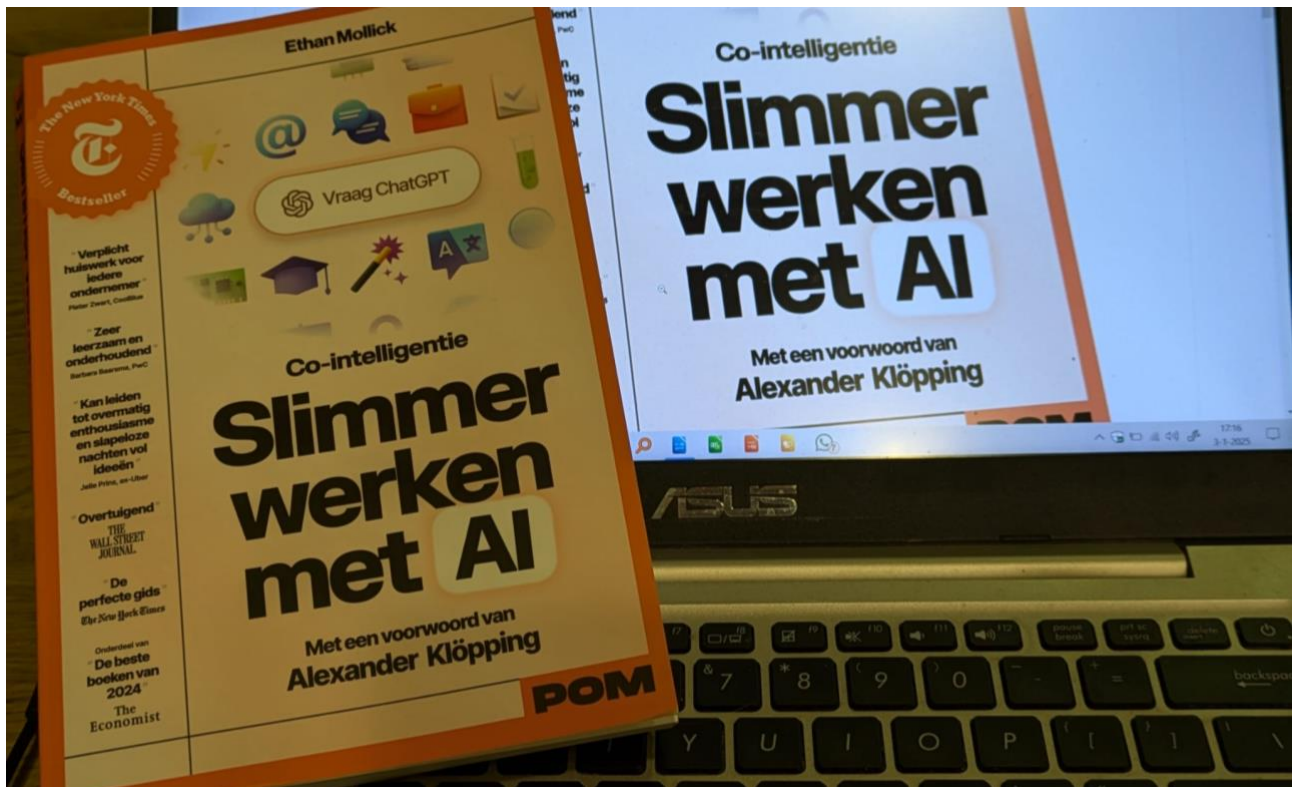
Co-intelligente

‘AI: Kans of bedreiging? Wat 2025 ons kan brengen’

door Evert Kooij

“**Moeten we het niet eens over AI hebben**” was de kop boven een stukje in de [nieuwsbrief van mei 2023](#). De vraag stellen was hem beantwoorden.

Natuurlijk was dat een goed idee, want door de komst, enkele maanden daarvoor van ChatGPT, was kunstmatige intelligentie het gesprek van de dag. En omdat de ontwikkelingen sindsdien razend snel zijn gegaan is er aanleiding om het er nóg eens over te hebben.

Wat je van AI moet denken - dit boek geeft handvatten

Toen ChatGPT werd gelanceerd had kunstmatige intelligentie al een lange geschiedenis. Het was bij wetenschappers al een begrip in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Geleidelijk maakten we kennis met toepassingen van artificial intelligence. Zoals de wordsuggesties die Whatsapp geeft na het intypen van enkele letters (auto complete) en de chatboxen die bij bedrijven en instellingen een deel van de helpdesk hebben overgenomen. En niet te vergeten het googelen.

Maar dat zijn systemen die antwoorden produceren gebaseerd op patronen die ze herkennen. ChatGPT is een voorbeeld van generatieve AI dat creatiever is en originele en soms verrassende reacties levert. Het kost de gebruiker al snel moeite om te beseffen dat je met een machine communiceert en niet met een mens.

Niet feilloos maar steeds beter

Sinds twee jaar geleden ChatGPT werd uitgebracht, zijn de mogelijkheden van (generatieve) AI in een stroomversnelling geraakt. “Alle AI die je nu gebruikt, is de slechtste die je vanaf vandaag nog zúlt gebruiken.” Dat stelt de Amerikaanse hoogleraar Ethan Mollick in zijn boek *Co-Intelligence*, in Nederland uitgebracht onder de titel *Slimmer werken met AI*.

AI-programma's leren elke dag doordat ze worden getraind met nieuwe data. Degenen die ChatGPT twee jaar geleden uit nieuwsgierigheid probeerden, kwamen niet zelden tot de conclusie dat het programma niet feilloos was. Dat is het nog niet, maar het wordt elke dag beter en niet zo'n beetje ook. Bovendien zijn steeds meer toepassingen mogelijk en die beperken zich niet tot teksten, ze creëren ook audio en video.

We deden in de eerste maanden misschien lacherig over de prestaties van ChatGPT, maar doen we over enige tijd ook lacherig over AI van de nabije toekomst? Internetondernemer/blogger/journalist Alexander Klöpping weet het wel zeker van niet. “Elke week sla ik weer stijl achterover over wat er nu weer is gelanceerd”, zegt hij in de podcast [Europa draait door](#) van 12 december 2024.

Inzet AI in militaire avonturen

Zo kan AI tegenwoordig, wat Klöpping noemt, Hollywoodachtige beelden genereren. Waarmee we zijn aangeland bij één van de grote zorgen over bedenkelijke toepassingen van kunstmatige intelligentie: desinformatie door gemanipuleerde beelden die de indruk wekken dat ze een weergave zijn van de werkelijkheid. Met de bedoeling de publieke opinie te beïnvloeden. Minstens zo verontrustend is de inzet van AI in militaire avonturen van autocratische regimes.

Kunstmatige intelligentie leert zichzelf en verbetert met de dag. AI zal in toenemende mate de wereld beïnvloeden. De vraag of we daar blij mee moeten zijn doet niet ter zake, het komt op ons af en de mensheid kan niet anders dan er het beste van te maken.

Wordt 2025 het jaar van de kunstmatige intelligentie? Gezien de fase waarin AI zich nu bevindt is dat niet onwaarschijnlijk. We zullen het er aan de keukentafel, op verjaardagen en in onze studiekringen in elk geval vaak over hebben. Voor wie zich (verder) wil verdiepen in kunstmatige intelligentie is bovengenoemd boek *Slimmer werken met AI* een aanrader.

Gevaren en hoop

Gelukkig bevat het boek niet alleen zorgelijke ontwikkelingen, het beschrijft ook positieve scenario's. Deze zin uit het laatste hoofdstuk vat de gevaren aan de ene kant en hoop op een betere toekomst dankzij kunstmatige intelligentie goed samen: "AI-onderzoekers die een tool bouwden om nieuwe levensreddende geneesmiddelen te vinden, beseften dat hun tool ook het tegenovergestelde kon doen: nieuwe stoffen voor chemische oorlogsvoering genereren".

De kop boven dit artikel ('AI: Kans of bedreiging? Wat 2025 ons kan brengen') is een suggestie van ChatGPT. Ter toelichting voegt de 'slimme assistent' daar het volgende aan toe: Deze kop speelt in op de dualiteit van kunstmatige intelligentie zoals beschreven in de tekst: de enorme vooruitgang en mogelijkheden enerzijds, en de ethische en maatschappelijke uitdagingen anderzijds.

Column van Cor Snijder

Presentatie voorbereiden met nieuwe laptop

Ik heb een nieuwe laptop en ben nu de bezitter van een Acer. Snel, licht, goeie batterij maar... geen gratis Office. Op de oude laptop werkte ik met een nogal aftandse versie. Zo'n tien of meer jaren oud. Maar het ding deed wat het moest doen. De nieuwe laptop begint gelijk te zeuren.

Een Officepakket kost enkele honderden euro's. Dat gaan we dus niet doen. Ik heb daarom maar geprobeerd een presentatie voor mijn kring als plaatjes af te draaien in IrfanView, een alternatief voor PowerPoint. Dat werkt niet zo lekker. Is ook nog veel werk. Maar na een paar avonden lukt het toch.

Eerst de afbeeldingen opzoeken. Die stonden overal. Dus verzamelen en in een map. En daarna netjes op volgorde door er een cijfer voor te zetten. Dat schrijf ik nu wel zo makkelijk, maar het was een moeizaam werkje. Opeens blijkt er een afbeelding zoek. En dan staat het ding ergens anders, twee keer! Ik weet het, dat ligt aan mij. Je bent dus best een tijdje zoet, maar je wilt in de kring een goede beurt maken. En je leert ervan.

Uiteindelijk, als je dan de presentatie houdt voel je de algehele bewondering en die hoor je in het applaus. Dus stop ik de laptop in mijn rugtas en fiets naar de

kring. De hele handel aansluiten en hup met die presentatie. Het gaat lukken, dat voel ik gewoon.

Cor Snijders is deelnemer van Studiekring De Maten, Apeldoorn

Gespreksleiding

Meneer (m/v) de voorzitter

door Marco van de Plasse

Hoe zit je het beste een studiekring voor? Met die prangende vraag pijnigde ik mijn hersencellen. Studiekringbijeenkomsten worden immers geleid door een voorzitter.

Ik ben er maar eens goed voor gaan zitten en kwam na een uurtje geheugenonderzoek tot de conclusie dat ik behoorlijk wat voorzitters heb ondergaan mijn leven. Er blijken ook aardig wat verschillende types te zijn, bijna net zoveel als types mensen.

Zo heb je bijvoorbeeld de 'laat-maar-waaien' voorzitter. Hij (of zij) laat zacht kabbelend Gods water over Gods akker vloeien. De discussie en de tijd stromen langzaam maar zeker uit hun bedding en gaan er niet gemakkelijk weer in terug. Het is vooral gezellig. En ach, de punten waar we niet aan zijn toegekomen, worden de volgende keer gewoon weer meegenomen en op de agenda gezet.

Aan de andere kant van het spectrum heb je de 'stevig-op-z'n strepen-staande' voorzitter. Hier wordt nauwelijks afgeweken van het ritueel en protocol. De tijd wordt streng bewaakt en improvisatie is misschien geen vies woord, maar komt niet echt in het woordenboek voor bij deze behoorlijk directieve soort. Streng maar rechtvaardig, zeggen we dan. Al zou een tikkeltje frivoliteit de verschillende grijstinten best een leuk kleurtje kunnen geven.

Meningen vliegen uit de bocht

Interessante tussenvarianten van voorzitters zijn 'de-verstrooide-professor' en 'de-toffe-lolbroek'. Bij deze categorieën doet de voorzitter iets te graag met het gesprek mee, zodat de bespreking van de verschillende punten nogal eens een grillige dollemansrit wordt. De meningen vliegen de bocht uit, de onderwerpen ook en niemand wil het S-woord uitspreken: schoenmaker waar is je hamer?

En toen was het zover. Die bewuste ochtend was ik voorzitter van onze studiekring. Ik moest me goed inleven. Daarom eerst maar eens de agenda

maken. ‘Welkom’ was mijn eerste punt. Ik nam het woord in feite over van het lijstje van de vorige voorzitter. Welkom? Ja, maar dat is toch vanzelfsprekend.

Dat hoeft toch niet te worden opgeschreven. Ik schrijf het niet op, maar zeg ik het straks gewoon op de bijeenkomst zelf. Want je moet altijd vriendelijk en goedgemutst beginnen als voorzitter. Als tweede punt had ik bedacht: mededelingen. Maar ook dat was gestolen van een vorige agenda. Ik begon nu een beetje te twifelen aan mijn taak als voorzitter. Dacht ik te veel na? Wat is dan precies een mededeling? En moet je zo’n mededeling aan het begin doen of juist aan het slot. Of misschien wel helemaal na afloop tegen een enkeling. En wellicht was ze wel volstrekt ongepast, want de ene mededeling is de andere niet.

Wat is de zin van een agenda?

Ik raakte steeds meer in verwarring. Ik zou het begrip mededeling maar een beetje in het midden laten, het niet in de groep gooien en het simpelweg aan het verloop van de bijeenkomst overlaten. Als een intrinsiek gevoel. En op een willekeurig moment.

Zo, nu was ik ook van mijn ‘mededelingen’ af en kon dit punt eveneens van mijn agenda. Maar ja, als dit er ook niet meer op hoefde, werd het lijstje wel erg kort. Is een agenda eigenlijk wel nodig? Wat was de zin ervan? In wezen gaat het bij een studiekring om maar om twee gedeeltes: actualiteiten en het onderwerp. Dat is voor iedereen na zoveel keren wel duidelijk. Daar hoef je van tevoren niks over op te schrijven.

Het werd me nu duidelijk. Ik zou gewoon gaan zitten, in de kring of ervoor. Onvoorbereid. De kring leiden uit de losse pols. Maar juist voordat ik iedereen wilde begroeten hoorde ik helder en duidelijk: “À propos, meneer de voorzitter, sorry hoor, maar waarom hebben we eigenlijk geen agenda gekregen vandaag? Die hoort er toch altijd bij, bij een studiekring?!”

Ineens was ik klaarwakker ... Ik had het gedroomd, het was een teken. Een voorteken. Het studieleven begint altijd met een agenda. Zónder kun je niet voorzitten. Bereid je dus voor voorzitter, dat is les 1 van het voorzitterschap!

'Rijbewijs is niet vrijblijvend'

Gratis opfriscursussen voor oudere automobilisten

door Evert Kooij

Hoe zit het met je rijvaardigheid als je lang geleden je rijbewijs hebt gehaald en niet zo vaak meer rijdt? Het is een vraag die senioren zich volgens Veilig Verkeer Nederland (VVN) geregeld moeten stellen. Daarom houdt VVN overal in het land gratis theoretische opfriscursussen, in het bijzondere voor oudere automobilisten.

Gemiddeld twaalf keer per jaar wijzigt iets aan de verkeersregels

Niet zo lang geleden schoof ik bij zo'n cursus van twee dagdelen aan. Ik was daar als verslaggever voor een blad voor gepensioneerden, maar deed persoonlijk ook mijn voordeel met de lessen over de actuele verkeersregels en -borden. En die zijn heel anders dan vijftig jaar geleden toen ik mijn rijopleiding kreeg.

De instructeur begon met een verrassend weetje: gemiddeld twaalf keer per jaar wijzigt wel iets aan de verkeersregels. Veel van wat je hebt geleerd toen je lang geleden op rijles zat, kan achterhaald zijn. Er zijn andere borden, voorrangregels en wegbelijningen.

Tegenwoordig veertig uur rijles

Daar komt bij dat het in de afgelopen decennia veel en veel drukker is geworden. "De verkeersintensiteit is nu acht keer groter dan in 1989 toen ik examen deed", zegt de instructeur. "Als je ouder wordt neemt de

reactiesnelheid rap af. Als je dan ook nog eens door de coronacrisis of een andere reden weinig hebt gereden, vermindert de rijvaardigheid. Nóg iets om bij stil te staan: “Vroeger kon je al examen doen na zo’n twintig uur rijles. Tegenwoordig hebben jongeren zeker zo’n veertig uur nodig, zo druk en ingewikkeld is het geworden.”

Ouderen zouden volgens de instructeur dan ook over het algemeen zakken als ze nu opnieuw zouden afrijden. “Het praktijkexamen is veel zwaarder dan vroeger. En er wordt nu veel meer gelet op onder andere voertuigbeheersing, veiligheid, doorstroming en sociaal rijgedrag.”

Dat ouderen soms niet zo snel meer reageren wordt door jongere verkeersdeelnemers snel opgemerkt, zegt de docent. “Daar is niet altijd begrip voor, soms wordt er gescholden als iemand traag reageert. In de rijlessen leren we jonge cursisten daarmee om te gaan door ze erop te wijzen dat de reactiesnelheid op zekere leeftijd afneemt.”

Ga desnoods een ‘automaat’ rijden

Maar de eerste verantwoordelijkheid ligt bij de oudere verkeersdeelnemer zelf. Het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) noemt het een plicht aan automobilisten dat ze hun rijvaardigheid op peil houden. “Het rijbewijs is het geen vrijblijvende zaak”, zegt een woordvoerder. De bezitter mag het er volgens het CBR niet bij laten zitten als die niet zeker is van zijn rijvaardigheid. “Stel je zelf de vraag ‘kan ik het nog?’ Praat erover met familie of vrienden. Bij twijfel móet je in actie komen.”

De opfriscursus van VVN is volgens het rijvaardigheidsbureau een geschikte manier om je verantwoordelijkheid te nemen. Als vervolg op deze theoretische lessen kunnen deelnemers zich ook aanmelden voor een ritje van een uur onder begeleiding van een instructeur. Deze praktijktest wordt afgesloten met een persoonlijk advies.

Het CBR heeft een tip voor wie het achter het stuur allemaal wat veel wordt: ga in een auto met automatische versnelling rijden. Verder adviseert het CBR: doe wat bij je past. “Er zijn mensen die in het donker rijden niet meer prettig vinden en het dan ook niet meer doen. Of alleen in de vertrouwde omgeving rijden en niet meer in onbekende steden. Zo neem je je verantwoordelijkheid.”

Informatie over de opfriscursussen is te vinden op de [website](#) van Veilig Verkeer Nederland

Ervaringen uit je studiekring via onze nieuwsbrief met andere kringen delen? Of heb je tips of inspiratie voor andere kringen? Laat het de redactie weten via: <mailto:info@studiekringen50plus.nl>.

Wil je je aan- of afmelden voor deze nieuwsbrief? Stuur dan een e-mail met aanmelden of afmelden naar info@studiekringen50plus.nl.

BONUS

Presentatie in studiekring

Hoe de radiozuilen de Tweede Wereldoorlog overleefden

door Evert Kooij

Onderdeel van het regeerprogramma van het kabinet Schoof is een hervorming van de publieke omroep met mogelijk grote gevolgen voor de omroepzuilen. Het is niet voor het eerst dat hun toekomst ter discussie staat. Al tijdens de Tweede Wereldoorlog wilde de regering in ballingschap van de zuilen af, maar de omroepen konden na de bevrijding terugkeren.

In Studiekring Blauwvingers in Zwolle dook ik in de geschiedenis van de radio-omroep voor, tijdens en na de bezetting. Maar mijn verhaal begon in 1923 in Hilversum waar de Nederlandse Seintoestellen Fabriek van Philips een radiozender in de lucht brengt. Uit deze NSF komt de eerste Nederlandse omroep voort, de AVRO.

Als het aan deze omroep had gelegen had de AVRO het alleenrecht gekregen, maar moet vanaf 1930 de zendtijd delen met nieuwe zendgemachtigden. De regering, gestoeld op partijen die later opgaan in het CDA, geeft de geestverwante NCRV en KRO dezelfde status als de AVRO. 'Den Haag' kan er nu ook niet omheen om de sociaaldemocratische VARA en de vrijzinnig-democratische VPRO toe te laten.

Sociaaleconomische ellende jaren dertig

Maar liefst 400.000 handtekeningen van AVRO-sympathisanten brengen de regering niet van het voornemen af, de AVRO moet het voortaan doen met 20 procent van de zendtijd. Omdat ze de vijf omroepen twee radiozenders moeten delen, zou samenwerken goed uitkomen. Maar dat blijkt in Hilversum geen sterke eigenschap. Het is eerder haat en nijd. De luisteraars daarentegen krijgen vooral gezelligheid te horen. Onschuldige programma's met veel muziek en hoorspelen, aanvankelijk radiotoneel genoemd.

Het radio-aanbod wordt al snel minder onschuldig. De wereld wordt er in de crisisjaren dertig niet fraaier op. De omroepen buitelen over elkaar heen in de verkondiging van religieuze en politieke boodschappen. De sociaaleconomische ellende in deze crisisjaren en een dreigende oorlog blijven niet onbesproken.

De teksten worden in de regering gewogen. Er is angst is voor verspreiding van onwelgevallige ideologieën, de poging van de sociaaldemocraat Jelles Pieter Troelstra tot een revolutie na de Eerste Wereldoorlog ligt nog vers in het geheugen (de Vergissing van Troelstra). Maar politiek Den Haag wil ook dat 'Hilversum' Duitsland, waar het nationaalsocialisme opkomt, niet tegen de haren instrijken. Nederland wil de neutraliteit waarmee het door de Eerste Wereldoorlog is gekomen niet prijsgeven.

De regering neemt het zekere voor het onzekere en besluit tot 'preventieve controle' van de teksten die voor de microfoon worden gebracht. Alleen al in 1933 worden 147 programma's gedeeltelijk en 41 programma's geheel verboden. De mogelijkheid dat teksten worden afgekeurd heeft grote invloed

op de programma's. Omroepen worden voorzichtig in hun beschouwingen over Nazi-Duitsland. De censuur leidt tot zelfcensuur.

Bezitters met open armen ontvangen

Als Duitsland in mei 1940 Nederland binnenvalt, hebben de bezitters zich goed voorbereid op de toekomst van het radiobestel. In de veronderstelling dat de studio's onklaar zijn gemaakt, rijden vrachtwagens met radioapparatuur naar Hilversum. Het is niet nodig, de studio's functioneren nog en de Duitsers belanden in een gespreid bedje. Meer nog, ze worden met open armen ontvangen door de AVRO, waar de delegatie als eerste naar toe gaat.

De 'warme' ontvangst zou zo maar kunnen passen in de wens van AVRO-baas Vogt om in het bezette Nederland zijn positie als enige nationale omroep terug te krijgen. Maar ook bij de andere omroepen zijn ze welkom.

De zuilen zijn er vooral op uit hun zendtijd te behouden. Geen probleem, de bezitters lijken de beroerdste niet. De omroepen houden hun zendtijd, wel moeten ze een verbod accepteren op Engelstalige muziek.

Het Duitse charmeoffensief werkt: omroepbazen prijzen voor de microfoon van de eigen zuil de nieuwe werkelijkheid. Bij de AVRO komen de vele Joodse medewerkers die bij deze omroep in dienst zijn op straat te staan. Niet de Duitsers, maar AVRObaas Vogt is verantwoordelijk voor deze maatregel. Onder andere vliegt de razend populaire sportverslaggever Han Hollander eruit, de misschien wel bekendste Nederlander van die tijd. In 1943 overlijdt Hollander in Sobibór.

Grammofoonplaten in bak water

Hoewel de bezitters van Hilversum weinig te vrezen hebben, verliezen de omroepen in 1941 toch hun zendtijd en moeten ze ook stoppen met de uitgifte van programmabladen. De Rijksradio, later De Nederlandsche Omroep, neemt de zendtijd over en Hilversum wordt nu helemaal een Duitse propagandazender.

Bijna al het personeel van de monddode omroepen gaat over naar de nieuwe omroep, maar niet iedereen werkt van harte mee. Het zijn vooral technici wel eens een knop verkeerd zetten en er belandt wel eens een grammofoonplaat met bedenkelijke teksten per ongeluk in een bak met water.

Veel wordt er niet naar de Duitse zender geluisterd. Maar al kort na de bezetting is er een alternatief, een dagelijkse uitzending van een kwartier uit

Londen: Radio Oranje dat onder gezag staat van de regering in ballingschap in Londen. De Britse nationale omroep BBC verleent onderdak.

De eerste tijd spreekt Radio Oranje weinig tot de verbeelding. De inhoud van de uitzendingen is nogal gouvernementeel en allesbehalve strijdbaar. Zo dringt minister-president De Geer er bij de luisteraars aan om via een “correcte samenwerking de achting van de tegenstander te winnen”. Koningin Wilhelmina is verolgen over de defaitistische toon van de premier.

Zelf is ze in haar toespraken strijdvaardigheid en wordt een boegbeeld van onverzettelijkheid. Radio Oranje wordt een zender van hoop en bemoediging.

Ondanks de slechte ontvangst (onder meer doordat de Duitsers de zender storen) wordt veel naar Radio Oranje geluisterd. Bekende sprekers zijn schrijver A. den Doolaard en de journalisten Lou de Jong en Henk van den Broek. De populariteit van Radio Oranje zint de bezetters niet en in 1943 wordt radio luisteren verboden. Toestellen moeten worden ingeleverd, maar in veel huishoudens wordt het apparaat verstopt om toch stiekem op de zender uit Londen af te stemmen.

Waar zijn de omroepen gebleven?

Als de Duitsers in de nazomer van 1940 uit het zuiden van het land zijn verdreven, is een radiozender op bevrijd gebied een voor de hand liggende wens. Dat kan snel worden geregeld dankzij Philips dat in Eindhoven een zender heeft gebouwd die heel Nederland kan bestrijken. De installatie is in de oorlog onder de ogen van de Duitsers in elkaar gezet. Ze geloofden de uitleg die ze van Philips te horen kregen, namelijk dat het om een testapparaat ging. Op 28 september komt het station in de lucht: Radio Herrijzend Nederland.

Opmerkelijk is dat de omroepen hier niet bij betrokken worden. Dat is ook precies de bedoeling van kabinet en koningin in Londen. Ze zijn helemaal klaar met de zuilen die zich met hun meegaandheid met de bezetter van een slechte kant hebben laten zien. Het sluit ook aan bij de wens om afscheid te nemen van de vooroorlogse politieke partijen die ook op de maatschappelijke zuilen rustten. Deze zogenoemde doorbraakgedachte wordt ook gedeeld en uitgedragen door Wim Schermerhorn, de eerste naoorlogse minister-president. Hij had in het verzet ervaren hoe samenwerking tussen mensen uit diverse maatschappelijke stromingen leidde tot nationale verbinding.

Na de bevrijding verhuist Herrijzend Nederland naar Hilversum. Maar hoe vertel je de omroepen dat er voor hen plek meer is. Die taak neemt Henk van den Broek op zich. Als daags na de bevrijding de bazen van de omroepen in het AVRO-gebouw vergaderen, worden ze door de binnenkomst verrast van deze vertegenwoordiger van het militaire gezag.

Van den Broek zegt nogal autoritair aan dat hij, als chef van Herrijzend Nederland, van de regering de bevoegdheid heeft gekregen om radio-uitzendingen te verzorgen en dat hij daarom de studio's vordert. Ook is het, met argument van papierschaarste, de omroepen verboden programmabladen uit te geven.

Er is nog iets: de overheid heeft nog een appeltje te schillen met omroepmedewerkers die zijn overgestapt naar de Duitse propagandazender. Net als in veel andere sectoren komt er een zuiveringscommissie die het doen en laten van het personeel moet beoordelen. Maar wie moeten er voor de commissie verschijnen en wie niet. Het is onbegonnen werk. Duidelijk is wel dat enkele kopstukken moeten opdraven, onder wie Willem Vogt. Het ziet er niet goed voor de AVRO-baas uit, maar in tweede instantie ontspringt hij de dans. Later blijkt dat in de zuiveringscommissie lieden zitten op wie ook wel iets aan te merken is over het gedrag tijdens de bezetting.

Doorbraakgedachte mislukt

De rehabilitatie van Vogt wordt compleet als hij jaren later tot ereburger van Hilversum wordt uitgeroepen en zelfs een koninklijke onderscheiding krijgt. Maar na zijn dood komen er steeds meer vragen over Vogt in de oorlog en vooral over het aan de kant zetten van joodse medewerkers. Op dit moment is Vogt opnieuw onderwerp van historisch onderzoek, dit keer van mediahistoricus Huub Wijfjes.

Terug naar Radio Herrijzend Nederland, dat na de bevrijding nog ruim acht maanden uitzendt. Begin 1946 maakt het plaats voor Radio Nederland in *den* Overgangstijd. Deze vooralsnog tijdelijke omroep staat onder leiding van een bestuur met voorstanders van een nationale omroep. Maar het kabinet Schermerhorn moet wel accepteren dat de oude omroepen ook een plek in dat bestuur krijgen.

De zuilen weten de voet tussen de deur goed te gebruiken. Door het gedeelde belang weten de omroepen elkaar nu wel te vinden en maken gezamenlijk een stevige vuist. Ze hebben de politieke wind mee, want de doorbraakgedachte in

politiek Den Haag is een grote mislukking. Oude politieke stromingen laten zich niet verjagen. Na de eerste naoorlogse Tweede Kamerverkiezingen moet premier Schermerhorn plaatsmaken voor het kabinet Beel-Drees. Het duurt niet lang dat Beel (KVP) en Drees (PvdA) zich achter hun bevriende omroepen scharen. In 1947 krijgen de omroepen hun oude plek in de ether terug.

Bron is onder meer de driedelige radioserie Het Spoor van de VPRO uit 1987 (nog steeds online te beluisteren onder 'Hoe de radio de oorlog overleefde').
